

Костишева Тетяна Іванівна,
старший викладач кафедри кримінального
процесу Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

РОЛЬ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Завдання кримінального провадження чітко визначено в статті 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), де вказано, що ними є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [3].

Для забезпечення вказаних завдань законодавець покладає на суд, сторони та інших учасників кримінального провадження конкретні обов'язки та визначає їх права.

Прокурор належить до сторони обвинувачення у кримінальному процесі, підтримує обвинувачення в суді.

Відповідно до ч. 3 ст. 36 КПК України, участь прокурора в суді є обов'язковою, крім випадків, передбачених КПК України (таким випадком є відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення).

Частина 2 ст. 318 та ст. 324 КПК України також не містять винятків, за яких участь прокурора була б не обов'язковою.

Організація, порядок діяльності прокуратури визначаються законом [1, 4].

Крім того, стаття 5 спеціального Закону України «Про прокуратуру» [4] закріплює положення, що функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами.

Таким чином, прокурор має велику відповідальність перед суспільством та перед законом.

Він є ключовим учасником кримінального процесу, забезпечує виконання основних функцій, які впливають на ефективність судочинства та забезпечення правопорядку.

Він повинен діяти відповідно до принципів законності, об'єктивності, будучи незалежним, неупереджено виконувати свої обов'язки.

Одна з головних актуальних аспектів теми полягає у тому, що саме прокурор виступає як гарант прав громадян і має захищати інтереси держави і суспільства в цілому.

Він підтримує публічне обвинувачення в суді, здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, здійснює нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [1].

Згідно з п. 12 Керівних принципів ООН щодо ролі обвинувачів, прийнятих восьмим Конгресом ООН з профілактики злочинності і поведіння з правопорушниками – при виконанні своїх обов'язків обвинувачі захищають державні інтереси, діють об'єктивно, належним чином враховують положення підозрюваного та жертви і звертають увагу на всі обставини, що мають відношення до справи, незалежно від того, вигідні або не вигідні вони для підозрюваного. При цьому, державні інтереси з огляду на концепцію загального інтересу, прав і свобод людини, по суті є тотожними публічним інтересам [2].

Відповідно до статті 5 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів – професійна діяльність прокурора має ґрунтуватися на неухильному дотриманні конституційних принципів верховенства права та законності. При здійсненні повноважень він зобов'язаний діяти відповідно до закону, своєчасно вживати вичерпних заходів для їх належного виконання [5].

Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, закріплені у частині 2 статті 36 КПК України.

При цьому, згідно п. 21 вказаної вище норми – їх перелік не є вичерпним.

Також повноваження прокурора закріплено у спеціальному Законі України «Про прокуратуру» (Розділ IV) [4].

Саме прокурор уповноважений повідомляти особі про підозру, затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання; звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення [3].

Згідно з положеннями ч. 4 ст. 22 КПК України – повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, звернення з обвинувальним актом та підтримання державного обвинувачення у суді здійснюється прокурором. У випадках,

передбачених цим Кодексом, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може здійснюватися слідчим за погодженням із прокурором, а обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником [3].

Таким чином, слідчий самостійно, без погодження з прокурором, не може надати особі статус підозрюваної та/або обвинуваченої.

У ч. 1 ст. 36 КПК України передбачено, що прокурор, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора [3].

Прокурор здійснює свої повноваження у кримінальному провадженні з його початку до завершення [3]. Виступає як гарант законності та забезпечує додержання процесуальних гарантій, які передбачені законом.

Це також означає, що навіть після винесення судом вироку прокурор контролює його виконання, сприяє забезпеченню належного виконання покарання, а також вживає заходи для забезпечення виконання судових рішень у кримінальних провадженнях.

Таким чином, ефективна робота прокурора є необхідною для досягнення засад верховенства права, визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю, законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності, а також запобігання безкарності та забезпечення виконання завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувачів, прийнятих восьмим Конгресом ООН з профілактики злочинності і поведіння з правопорушниками/Гавана, Куба, 27 серпня – 7 вересня 1990 р. [сайт]. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/old/files/oon_com_split_1.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#text>.

4. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

5. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017 [сайт]. URL: <http://www.gp.gov.ua>.